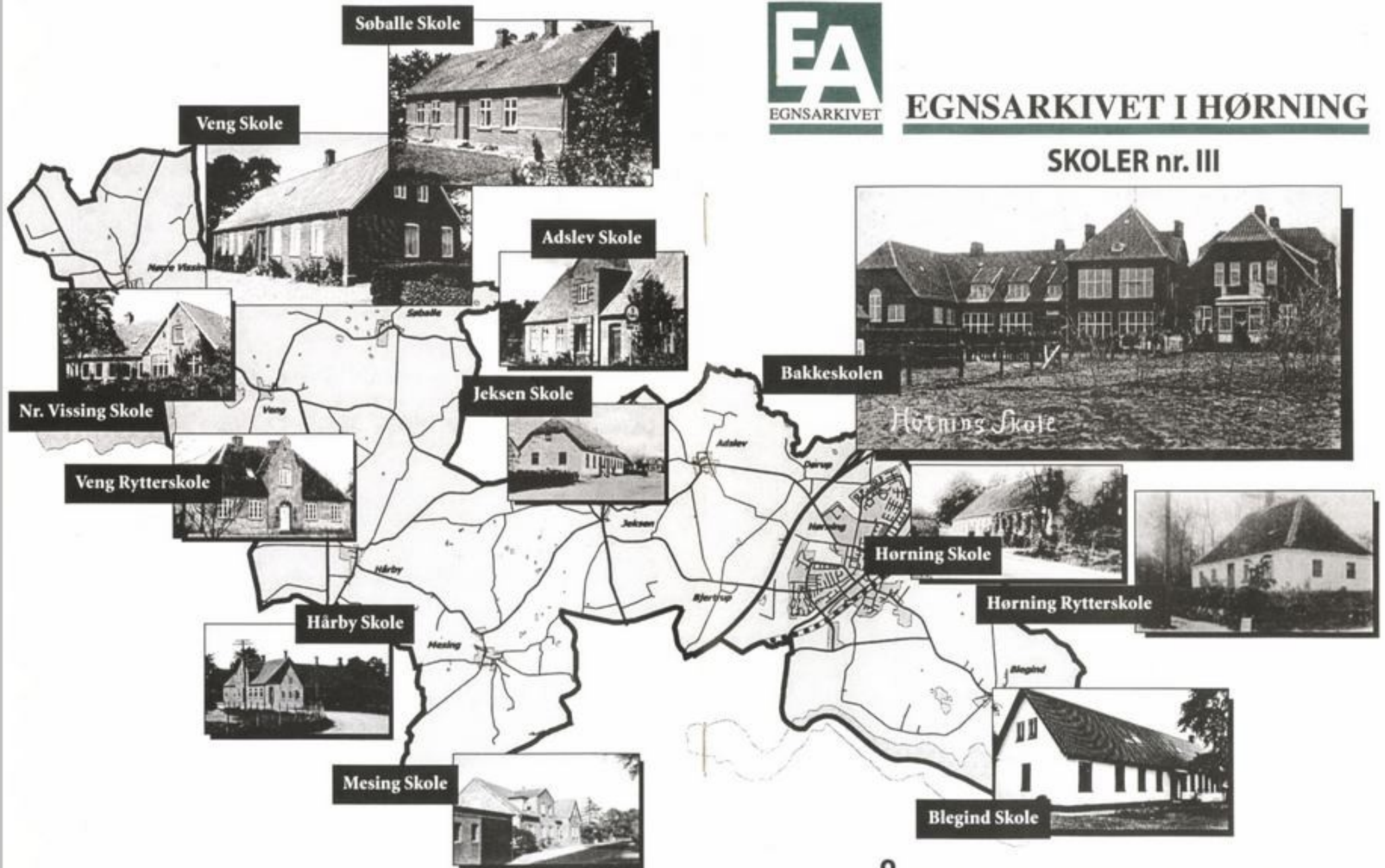

SKOLER nr. III

ÅRSSKRIFT 2003

15. årgang

Forord

Egnsarkivet i Hørning kunne i al ubemærket fejre sin 30 års fødselsdag i 2002. I årenes løb har mange af kommunens beboere gjort en større eller mindre indsats for at arkivet har kunnet fungere. Det retter jeg hermed en hjertelig tak for.

En af initiativtagerne til Hørning kommunes Egnsarkivs oprettelse i 1972, Peter Friis Kristiansen, Veng, har i foråret ønsket at fratræde sit job, som leder af arkivets afdeling på Veng Fællesskole.

Peter har på frivillig basis skabt arkivet i Veng, og styret det gennem alle årene. Arkivet her rummer en fin samling, der stammer fra vestegnen. Med snart 50 års

kendskab til lokalsamfundet, har Peter opnået en enorm historisk ekspertise. Som i nærværende årsskrift har Peter Friis Kristiansen bidraget med indlæg i stort set alle udgaver siden starten i 1988, og har dermed stor andel i, at det har kunnet overleve.

Det er Styrelsens håb, at du endnu i mange år vil besøge os på arkivet og følge det aktivt fra sidelinjen.

Tak Peter, for et stort og værdifuldt stykke arbejde for Egnsarkivet i Hørning.

Efter flere henvendelser til kommunen blev arkivet ved Højboskolen i august måned forøget med omkring 40 m². Håndværkerne har gjort et flot stykke arbejde, så lokalet fremstår lyst og imødekommende. Udvidelsen bliver et stort aktiv for arkivet i de kommende år.

Et ønske om bedre adgangsforhold blev derimod ikke imødekommet. En nødtorftig løsning kan efter henvendelse til arkivet i forvejen give adgang gennem skolen.

Årsskrift årgang 2001, der var planlagt til at udkomme i forsommeren 2002, blev ved en kedelig fejltagelse kaldt årgang 2002. Alt materialet var færdigtrykt, så fejlen stod ikke til at ændre. Derfor er årgang 2001 bortfaldet. Egnsarkivet beklager fejlen.

Endelig en stor tak for indleverede effekter til arkivet. Det gælder både til opbevaring og kopiering. Tak til støttegruppen i Veng samt medarbejdere på arkivet ved Højboskolen. Sidst, men ikke mindst tak til styrelsens øvrige medlemmer og støtteforeningens bestyrelse for godt samarbejde i det forløbne år.

Svend Kannegaard Olsen

Egnsarkivets årsskrift 2000 – Skoler I: omhandler tiden 1721-1850. Adslev skole, Hørning Rytterskole, Mesing skole, Veng Rytterskole og Nr. Vissing skole.

Egnsarkivets årsskrift 2002 – Skoler II: omhandler tiden 1850-1914. Jeksen skole, Hørning skole (Vestervej), Blegind skole og Hårby skole.

Egnsarkivets årsskrift 2003 – Skoler III: omhandler tiden 1914-1960: Hørning skole (Bakkeskolen) og Venge skoledistrikt (ca. 1800-1954).

Egnsarkivets årsskrift 2004 – Skoler IV: omhandler tiden fra ca. 1960 til i dag (udkommer næste år).

Bakkeskolen Hørning Skole

Efter Rytterskolen og skolen på Vestervej, blev Bakkeskolen den tredje skole der blev opført i Hørning. Skolen er indviet d. 7. jan 1914, og hed i mange år Hørning Skole. Efter at have fungeret udmærket i 40 år, begyndte der at ske ændringer. Skolebørnene fra Blegind blev overflyttet til Hørning og skolens navn blev ændret til Blegind-Hørning Fællesskole. Det navn bar skolen en kort årrække, indtil Adslev, Mesing og Jeksen skoler blev nedlagt i 1963.

Herefter er den omtalt ved sit oprindelige navn, Hørning skole, til 1975 da den fik sit nuværende navn. I løbet af de sidste 50 år er der etapevist sket store om- og tilbygninger, så det kan være svært for mange at udpege de oprindelige skolebygninger. I dette årsskrift har vi fundet en del oplysninger frem om skolen og skolegang her til omkring 1960.

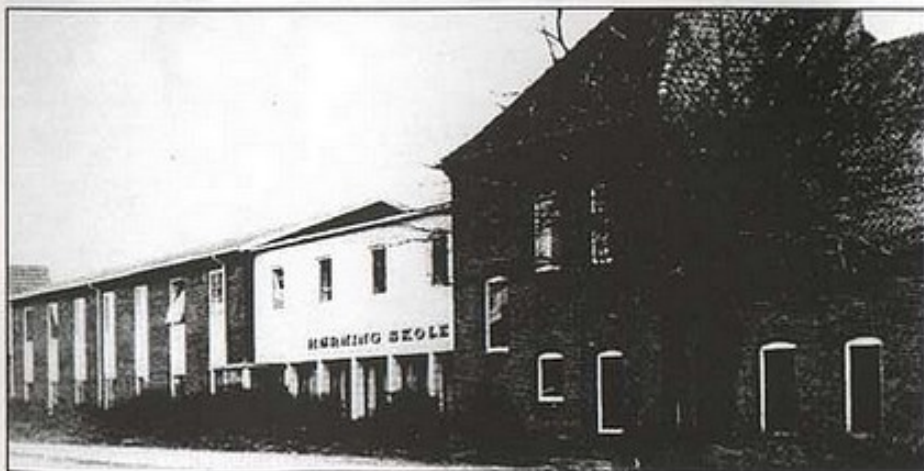

H-61/12. Hørning Skole (Bakkeskolen) i 1913.

LÆRERMØDET den 14. Maj 1912

Det vedtages at lade følgende Ordensregler for Børnene trykke.

1. Du skal være på Pladsen, når det ringer ind ved skoletidens Begyndelse.
2. Stil straks op, når det ringer
Gem din Mad.
Stå stille – ti stille
3. Når du rykker ud og udi Hallen
HUSK da:
Stille med: Fødderne – Hænderne – Munden.
4. Sæt Skoene fast i højre/venstre Rum!
Den ene i den anden
Sålerne udad.
5. Fundne sager skal du aflevere til Klasselæreren.
6. Du, ved, hvortil Legepladsen når. Væk fra Rabatter, Kroge og Trapper.
7. Du må ikke forlade Pladsen uden tilladelse.
8. Kun en ad gangen på W.C.
9. Du må ikke:
  1. Møde snavset i Skole
  2. Kaste Madpapir
  3. Spytt i Vandkummen
  4. Tegne på Mure og Træværk eller ødelægge på anden Måde.

H-206/8 Hørning Skole (Bakkeskolen)

40 år – på Hørning Skole (Bakkeskolen)

40 år frem er uendelig lang tid. 40 år tilbage er vel egentlig også en umådelig lang tid for dem, som nu er 10-15 år gamle. Det var deres bedsteforældres ungdomstid, men om 40 år er det deres tur til at fortælle børnebørnene om de mærkelige forhold dengang i 60-erne da de gik i skole. Tid er noget mærkelig noget.

40 år tilbage i 20-erne var Hørning skole en udpræget landsbyskole og dog en skole, som i forhold til andre landsbyskoler i Skanderborg Amt var meget moderne.

Den havde tre store lyse klasseværelser og en smuk gymnastiksal. I bygningen ved siden af skolen var der to lejligheder. I stuen til førstelæreren og på første sal til andenlæreren. Lærerinden havde sin lille lejlighed ved det ene klasseværelse, der hvor nu biblioteket er. Hver lærer havde sit klasseværelse, hvor de altid blev, og børnene måtte flytte om. Der hvor lokalerne 10-11-12- og 13 med gange og trappe nu er, lå lige overfor udhuset med brændselsrum og wc til lærerne og til børnene.

Rigtig gammeldags med spande og tremmedør – og udenfor vaskerummet. I gården stod pumpen, hvor vi alle måtte hente vand. Nej, jeg priser ikke »de gode gamle dage«. Jeg priser vandhanen, træk og slip og centralvarmen. Men – trods alt besværet – man overlevede jo.

Skoledagens forløb

I begyndelsen var der 6 klasser og skolegang hver anden dag. Senere blev det 5

klasser og skolegang hver dag med 7-års undervisningspligt. Så måtte børnene altså sidde over i 2 klasser. Det blev gerne i 2. eller 4. klasse eller 3. og 5. ligesom de var gamle eller dygtige til. Det kunne naturligvis give stof til diskussion blandt forældre og børn i dagene derefter, men det forløb dog i reglen meget roligt.

Førstelæreren havde skrivning og religion i alle klasser samt regning med de ældste.

Andenlæreren havde dansk med de store, regning med de små, geografi i alle klasser og gymnastik med drengene.

Lærerinden havde dansk med de små, historie med alle klasser samt håndarbejde og gymnastik med pigerne.

Så blev skoleskemaet lavet, og det blev anvendt uændret gennem ca. 25 år. Det fik man da tid til at lære udenad.

I hver klasse stod den store kakkelovn henne i hjørnet, hvor sporene endnu kan ses af gløder, der faldt ud, når der skulle renses ud om eftermiddagen. Der var en sortmalt trætavle, et kateder med skrå plade og 18 dobbelte skoleborde med en skifertavle under hver. Desuden var der i min klasse et Danmarkskort, et Europakort med de nye grænser fra 1920 indtegnet med rødt samt et Palæstina-kort og ikke at forglemme en gammel symaskine, som vi har endnu.

Festdage

Skoledagene gik i almindelighed – som nu – deres jævne gang, og ind imellem var der – som nu – årets festdage.

Børnene kunne meldes ind og ud af skolen

Børnene kunne meldes ind og ud af skolen 2 gange om året – til 1. maj og 1. november.

Det var to spændende og festlige dage, når de nye børn kom med strålende øjne og nyt penalhus.

I slutningen af april var der eksamen. Den varede 2 dage – senere kun 1 1/2 dag. I dagens anledning kom skolekommissionen, og vi mødte alle op i vores fine tøj spændte og forventningsfulde.

Alle børnene fik karakterer, – selv 1. klasse fik i læsning.

Der kom en klasse op af gangen, og vi sad alle og hørte på hinanden. Det var trættende.

Skolekommissionen, andenlæreren og lærerinden spiste på denne dag hos første-læreren. Det var også med til at give feststemning.

Omkring 1. juni var der skoleudflugt for 3. - 4. og 5. klasse. Turen gik til Himmelbjerg eller Munkebjerg, og en enkelt gang til Viborg eller Kolding. Før min tid gik turen hvert år til Skanderborg, hvorfra deltagerne sejlede over til Vestermølle. Men efterhånden blev man jo mere fordringsfuld.

For os lærere var hjemturen den mest spændende del af turen. Der skete nemlig gerne, at der var en eller to, der havde fået for meget is eller sodavand. Så måtte vi rydde op i kupeen efter griseriet, og sørge

H-2/8 - Høring Skole set fra oven 1950

for en anden, hvor de syge kunne komme til at ligge ned.

Det var en dejlig følelse at kunne aflevere børnene i god behold hjemme på stationen i Høring.

1. og 2. klasse var på fodtur til Pinds Mølle en eftermiddag, når solen skinnede. Vi legede i haven, så på at fiskene blev fodret og gik en tur i skoven. Når vi syngende travede hjemad havde vi også haft en dejlig dag – og helt uden mavebesvær.

3. juledag var der juletræs-fest på skolen. I gymnastiksalen stod det store smukke juletræ. Børnene kom kl. 18 og lagde tøjet inde i lærer Søgårds klasse. Så gik de i 3-4 rækker om juletræet. Der blev sunget en

mængde julesalmer og holdt juletale ind imellem. Herefter blev der delt juleposer ud med frugt og godter og derefter danset til kl. 12. I lærer Reinholdts klasse var skolebordene ryddet til side, og der blev serveret kaffe til medbragt brød. Jeg tror for resten, at der var mange der savnede denne fest, da den blev afskaffet til fordel for skolefesten med skolekomedien. Jeg bliver helt sentimental af at sidde og tænke på de gamle dage. Det var hyggelige tider, mindre forhold. Alligevel - når man sammenligner – det ydre er forandret, men alt der betyder noget – det er der stadig.

Skolen er blevet større, mere moderniseret, men arbejdet i klassen og børnene, det er

H-40/182 - Høring Skole set fra landevejen

det samme.

Når jeg ser tilbage gennem 40 år, må jeg tænke på Nis Petersens digt.

*Jeg samler på de små børns smil
de små lyse smil
og brød man op mit hjertes skal
med bor, med dirk, med fil
man fandt den største samling smil,
som nogen tid er set
man fandt det blide genskin af,
hvad tusind børn har leet.*

Frit efter overlærer Ellen Riisbergs erindringer, som blev bragt i elevforeningsbladet »Milepælen« i marts 1963.

Ellen Riisberg var ansat ved skolen fra 1922-1966. Det er også værd at bemærke, at hun var organist ved Hørning kirke i 50 år og desuden æresmedlem af Hørning Håndværker- og Borgerforening.

Elev nr. 100 på Hørning skole.

Da jeg var 8 år flyttede vi til Hørning, vi kom fra Hinnedrup, der havde jeg gået i Tulstrup skole, den var meget lille. Jeg glædede mig meget til at starte i den store skole »Bakkeskolen«, (det hed den jo ikke dengang).

Det var en stor modtagelse jeg fik, jeg blev budt velkommen af førstelæreren, han hed Reinholdt, som sagde at de havde sådan ventet på mig, jeg var elev nr. 100. Jeg var meget stolt den dag. Jeg kom i 2. klasse og efter eksamen kom vi i 3. klasse, dengang var der 5 klasser, man gik 2 år i 3. og 2 år i 5. klasse.

Lærer Reinholdt var I lærer
Søgaard var II lærer
Frk. Riisberg var III lærer.
Vi havde nogle meget dygtige lærere.

Karen Haugaard

H-53/6 - Bakkeskolen - lærer Bent Bødker ses med sin uundværlige pibe til venstre.

Venge skoledistrikt

Før 1800

I Venge fik man tidligt velordnede skoleforhold med den i 1720-erne opførte Rytterskole – en af de 240 skoler, som efter Frederik d. 4.'s forordning blev opført i landets Rytterdistrikter (se årsskrift 2000). Nu var rammerne i orden. Det samme kunne desværre ikke altid siges om undervisningen. De fleste lærere – degnene – havde kun begrænsede forudsætninger som undervisere.

Disse degne var først og fremmest præstens hjælpere i kirken. De var også lønede for deres arbejde her, skolen var nærmest et bierhverv, som mange degne lønede en substitut for at forestå. Ofte var det en husmand eller håndværker, som havde lært sig lidt læsning, skrivning og regning.

Degnen tog sig selv af religionsundervisningen, som oftest foregik i kirken. Religion var skolens vigtigste fag, især efter at man i 1736 ved lov havde indført konfirmationen, som blev en betingelse for, at man kunne blive selvstændig og for at man kunne gifte sig.

Vi har ingen sikre oplysninger om forsøg med skoleundervisning i Venge før rytterskolen blev bygget, men det er sandsynligt, at en løbedegn eller en »kvalificeret« husmand i perioder har drevet undervisning i en fæstebondes storstue.

Der havde jo helt tilbage fra 1500-tallet været adskillige tiltag for at få en skolelovgivning gennemført. Men det var kun blevet til spredte praktiske tiltag, ikke mindst på grund af befolkningens modstand. Den almindelige mening var, at da tidligere generationer havde klaret sig uden skole-

gang, så var det nok spild af tid. Børnene kunne beskæftiges med noget fornuftigere, det var der brug for, deres arbejdskraft var uundværlig i datidens bondesamfund.

Skoleloven af 1814

En effektiv og konsekvent skolelov blev dog indført med Frederik d. 6.'s skolelov af 1814. Inden loven blev endelig vedtaget havde den fra 1806 været afprøvet og tilrettet på Sjælland og omliggende øer. Herefter blev loven gældende som regelment for almueskolevæsenet på landet.

En meget væsentlig årsag til at denne lov blev en succes, finder vi i lovens første kapitel stk. 1. hvor der står, at skoledistrikterne bør indrettes således, at skolevejens længde for det enkelte barn ikke overstiger 1/4 mil – 1 fjerdingvej = 1884 m, altså knap 2 km.

Det skulle snart vise sig, at dette afstandskriterium ville få en afgørende betydning for de skolesøgende børn fra Søballe. Yderligere står der i samme paragraf stk. 6. »Det bør påses, at der til hver skole haves bekvemme veje og stier, samt at disse istandsættes og holdes vedlige, og når sne er falden opkastes således at de børn, der søgte skolen, kunne komme frem til denne. Ingen lodsejer kan hindre, at der over deres marker oprettes nye stier om det behøves.

En sådan sti var etableret fra Søballe over Skærbækken og Vengelumds marker til skolen i Veng, en sti, som ikke helt kunne opfylde afstandskriteriet.

I lovens stk. 3 er en bestemmelse om lærernes løn – den skulle være anstændig, hvad så det ville sige! Men for at komme et styk-

ke af vejen blev embederne tildelt et lille landbrug, 4 - 6 td. land. Samtidig vedtoges det, at degnekald på landet skulle nedlægges efterhånden som de blev ledige og indkomsterne herfra anvendes til skolevæsenets fremme.

Skolens hverdag

Undervisningstiden skulle for alle børn være 18 timer om ugen. De enkelte amtskole-distrikter kunne afgøre om børnenes skolegang skulle være 3 hele eller 6 halve dage - 9 - 12 om formiddagen 1 - 4 om eftermiddagen, afkortet 1 time fra 1. nov. til 1. marts. Desuden kunne ældste klasses børn nøjes med 2 ugentlige skoledage fra 1. juni til høstferiens begyndelse. De store børns arbejdskraft i landbruget var endnu en selvfølge.

Når den første kornhøst i sognet var igang, kunne skolernes 4 uger lange sommerferie tage sin begyndelse - en regel, som mange steder på landet var gældende til omkring 1. verdenskrig.

Ifølge skoleloven af 1814 havde »Forældre og Husbonder, som ere gaardbrugere ret til at holde Børn og Tyende, som er over 10 år gamle og bevislig bruges til Markarbejde, hjemme fra Skolen 2 til 3 uger i Sædetiden om Foraaret og 3 til 4 uger om Efteraaret«. Det blev ellers kraftig understreget i samme lov, at børnene skulle passe deres skolegang, da der ellers vankede bøder, dette gjaldt også for de ældste børn, hvis de gentagne gange forsømte, at møde op på søn- og helligdage for sammen med deres lærer at deltage i kirkegangen, hvor de også var forpligtet til at hjælpe med kirkesangen.

Børnene skulle to gange om året - i maj og i oktober - i den anordnede skolekommissions nærværelse offentlig overhøres, og gøre rede for hvad de havde lært, et kon-

trolsystem, som fortsatte flere årtier ind i det tyvende århundrede.

Det var et lovkrav, at børnene skulle møde renvaskede i skolen, og at de medbragte de bøger, som de skulle bruge - ABC-bogen, Luthers katekismus, lærerbogen i religion og salmebogen. Eleverne havde pligt til at vise deres lærer ærbødighed og lydighed, i modsat fald var ris og ferle rede til brug, korporlig afstraffelse var anerkendt revsel-smiddel i alle kredse, selv om allerede Kristian den Anden i 1521 havde forsøgt med et forbud. Det kom så 440 år senere!!!

Degne i Venge

For at højne undervisningen krævede 1814-loven at lærerne skulle være seminarieud-dannede. Det var dog umuligt straks at skaffe tilstrækkelig mange uddannede lærere. Der var derfor også en bestemmelse om, at undervisere, som ikke havde gennemgået en seminarieuddannelse, skulle godkendes af provst eller biskop.

Vi kender nogle få navne på degne i Venge i 1700-tallet og begyndelsen af 1800-tallet, men vi har ikke oplysninger om deres undervisning. Men undervisning har der været, i hvert fald fra 1726 da rytterskolen stod færdig.

I 1743 var Laurids Schmidt degn i Venge, han havde sandsynligvis en medhjælper - en substitut - til at forestå undervisningen i rytterskolen. Det var som substitut studio-sus Jacob Schmidt, sikkert en søn af oven-nævnte, dukker op i 1750-erne.

I 1787 lønner degnen en substitut, som hedder Enevold Rasmussen. I 1801 hedder substitutten Christian Johnsen. Hans efterfølger er Matthæus Rafn. Han bliver den sidste, som underviser på rytterskolen uden læreruddannelse.

Lærere og kirkesangere

Den første seminarieuddannede lærer i Venge var Rasmus Jørgensen. Om ham ved vi kun, at han blev pensioneret i 1857. Afløseren Peter Dalsgård har fra første dag ført omhyggelige skoleprotokoller, som er bevaret i Egnarkivet. Her kan man læse navne og fødselsdato på eleverne, deres forældres navne og deres opnåede resulta-ter ved de to gange årlig afholdte eksame-ner.

Peter Dalsgård blev den sidste lærer som fik den gamle rytterskole som arbejdsplads. Han har efterladt os en inventarliste, her redegør han omhyggeligt for, hvad den gamle skolestue indeholdt og i hvilken stand:

1 kakkelovn med fod og rør	.....god
10 borde	.....gode
1 sort tavle	.....dårlig
2 Bibler	.....brugelige
1 Ny Testamente	.....brugelig
24 skriftlæsningsbøger	.....gode
24 læsebøger I	.....gode
24 læsebøger II	.....gode
6 sangbøger for skole-hjem	...ubrugelige
1 globus	.....god
1 Danmarkskort	.....god
1 Europakort	.....dårlig
1 Palæstinakort	.....dårlig
1 protokol 2. klasse	.....god
1 protokol 1. klasse	.....god
1 dagbog 2. klasse	.....god
1 dagbog 1. klasse	.....god
1 bogreol	.....god
1 fritstående bord	.....god.

Vi fornemmer at der er brug for en ny og mere moderne skole. Jens Peter Dalsgård bliver, selv om han kun er omkring 50 år, pensioneret i 1868 og bosætter sig i Soballe.

Og nu synger den gamle hæderkronede ryt-terskole på sidste vers.

Det bliver en yngre mand - sidst i tyverne - Rasmus Lassen, som underviser de sidste to år i rytterskolen, hvorfra han kan følge opførelsen af den nye skole, han som den første skal undervise og bo i.

Den nye skole

I 1870 blev den nye skole opført øst for byen - ved vejen til Vengelund - som den første af sognets tre nye skoler, som opførtes 1870 - 1875.

På toppen af bakken, hvor skolen blev byg-get, ligger resterne af en gammel gravhøj, som har lidt under skolens opførelse og indretningen af skolepladsen.

Fra den reducerede højs top er der udsigt over søerne til Himmelbjerget mod vest. Mod nord er udsigten næsten lige så imponerende - hen over ådalen, de udtørrede søer, Høver og Galten til Frisenborgskove-ne, og allersmukkest - set her fra øst den gamle klosterkirke, som ligger så monu-mentalt dernede, for selv om den ligger på sin kirkebakke ligger den lavere i terrænet end Jenshøj på skolepladsen ved Venges nye skole med de røde mure og sin staldbyg-ning skærmende for vestenvinden.

Rasmus Lassen er tilsyneladende en meget initiativrig mand, som udover sit arbejde som lærer og kirkesanger også blander sig i sognets liv.

Sammen med sin forgænger J.P. Dalsgård er han en energisk forkæmper for oprettel-sen af sparekassen i Venge i 1872. Han bli-ver sparekassens første formand, en post han ifølge protokollen besad i 10 år.

Efter dette må han i en årrække have bestridt formandshvervet fra en stilling som lærer i Riis-Tebstrup, som han rejste til i maj 1876.

I de næste fire måneder passes stillingen i Venge af hans pensionerede forgænger, som også nogle år senere overtog posten som formand for sparekassen.

Da man i første halvdel af 1870-erne byggede nye skoler i sognets landsbyer lagde man samtidig grunden til en stor stabilitet i lærernes ønske om at blive i embedet, Venge sogn søger man til, ikke fra. Omkring 40 års arbejde på samme skole blev herefter næsten en tradition.

Marius Larsen

Marius Larsen var lærer og kirkesanger i Venge fra 1876 til 1915. Han var født og opvokset i et husmandshjem i Stenderup sogn syd for Horsens. Han var landbrugsmedhjælper i hjemmet, samtidig med at

lokale lærere forberedte ham til Gedved friskole – seminarium, hvor han blev optaget i 1866. I 1869, inden han var færdig med uddannelsen, forlod han seminariet for at blive friskolelærer i Oens.

I 1870 vendte Marius Larsen tilbage til Gedved. På det tidspunkt uddannede seminariet her friskolelærere, men da han gerne ville have stilling på en kommunalskole, hvor der også var mulighed for at få et kirkesangerembede, indstillede han nu sig til eksamen på Aarhus Seminarium, han opnåede her første karakter.

Efter nogle måneders lærergerning i Hornborg aftjente han sin værnepligt fra april 1872 til juli 1873. Derefter blev han igen ansat i Hornborg, indtil han i september 1876 blev kaldet til lærer og kirkesanger i

V 5/27 - Skole i gartnerboligen i Veng ca. 1890-95

V-54/16 - Søballe forskole

Venge. Han overtog en ny skole med et højt børnetal, men han var heller ikke mere alene om at undervise de mange børn – omkring 100 elever.

Børnetallet kulminerer omkring 1870 med omkring 125 børn, men det ser ud til, at man da havde oprettet en privat forskole for de yngste børn. Vi har billeder fra 1880-erne af børn med deres lærerinde frk. Ida Rostok udenfor deres skole – det nu nedbrudte gartnerhus, som lå hvor nu kirkens parkeringsplads er anlagt. Desuden blev der indrettet skole for børnene i Søballe 1872. Børnetallet ved hovedskolen bliver derved omkring 80, stadig et højt tal for en lærer, men skolelovens anbefaling af et børnetal i klasserne på max 40 kunne lige overholdes, nu med to klasser for de fire ældste årgange.

Skolen i Søballe

Det var berettiget, at der blev oprettet en skole i Søballe. Skolevejen herfra til Venge var længere end det anviste i loven – en kvart mil. De børn, som havde den længste skolevej, havde dobbelt så langt, desuden var der børn nok til en lokal skole – ca. 30. Skolen bliver som nævnt oprettet i 1872 som privatskole med et kommunalt tilskud, som dog efter nogle år inddrages.

I 1880-erne var skolen kommunal i 6 år, men blev så atter privat med tilskud. I slutningen af 1890-erne nægtede amtsskoleledningen at godkende det kommunale tilskud til Søballe skole. Kommunen fortsatte dog med at yde tilskud, og i 1896 blev der opført en ny bygning med skolestue og lærerindebolig.

Men nu ønskede skoledirektion og ministe-

rium en begrundelse for at opretholde tilskuddet. Det satte gang i beboerne i Søballe. Der blev samlet underskrifter på en skrivelse som afsendes til ministeriet:

»Vi undertegnede beboere af Søballe skoledistrikt tillader os herved allerærbødigst at fremkomme med fornyet andragende om oprettelse af en kommuneskole i Søballe by, Venge sogn, Hjelmlev herred, gl. Skanderborg amt, og som grunde for dette vort andragende tillader vi os allerærbødigst at anføre følgende: Der har i en årrække af 28 år været opretholdt en skole her i byen, der først begyndte som privatskole med kommunetilskud. Efter nogle års forløb overgik privatskolen til en kommunepigeskole, som kun bestod i 6 år, da skolen atter overgik til privatskole med kommunetilskud fra 400 til 475 kr. årlig, hvilke beløb er ydede indtil for 3 år siden, da Skanderborg amtsråd nægtede sognerådet det da bevilligede tilskud. Imidlertid har Venge sogneråd bevilget og amtsrådet nu indrømmet et årligt tilskud af 250 kr, at sognerådet i så lang en årrække har ydet så stort tilskud til skolen her, må vi anse for fuld erkendelse af, at skolen her i Søballe er en nødvendighed.

Med hensyn til vejlængden til nærmeste kommuneskole, Venge skole, da er den af samtlige sogneråds- og skolekommissionsmedlemmer fra Dover-Venge kommune opmålt at være fra Venge skole til nærmeste beboere i Søballe med skolesøgende børn 1/4 mil og 400 alen og indtil $\frac{1}{2}$ mil for flere af beboerne på marken.

Skolestien fra Søballe til Venge skole fører over bakker og dybe slugter gennem hvilke der løber en temmelig stor bæk. Ved vintertid kan disse slugter i den grad tilfyge, så stien er ufremkommelig. Ved hastig indtrædende tå har bækken ofte været så opsvulmet, at det

har været umuligt for børnene at komme over.

Børnetallet har i flere år gennemsnitlig været 26 børn fordelt i to klasser. For tiden er børnetallet i Søballe skolekreds der søge privatskolen 23 børn og 5 søge andre skoler, hvoraf 2 fra gården Perritshave, på grund af vejlængden, idet de ifølge gammel overenskomst søge skolen i Stjær. Endvidere søges skolen af 5 børn fra Venge mark.

Tillige søger vi underskrevne beboere på Venge mark ærbødigst om tilladelse til at måtte komme til at høre under den forventede kommuneskole i Søballe, da vi bo i umiddelbar nærhed af Søballe by og vore børn søge stadig til skolen der, da vi have indtil 1/4 mil og derover til Venge skole. Vi håber at det høje ministerium måtte kunne bevilge os en kommuneskole, da vore børn under de lange og uheldige vejforhold ikke ses istand til, at få en stadig skolegang, såfremt de blive henviste til at søge Venge skole.

Søballe, 25. august 1900.
Allerærbødigst...«

Børnetallet var lavt omkring 1900 i hele skoledistriktet og der skulle gå mange år inden det atter steg. Skolekommissionen syntes at den måtte ledsage Søballeborgernes skrivelse med de lokale myndigheders kommentarer og vedtager at udtale følgende: I anledning af hoslagte andragende fra beboere af Søballe om oprettelse af en kommuneskole i Søballe tillader skolekommissionen sig at udtale følgende:

»Selve skolestien følger på et langt stykke den offentlige kirkesti og resten af den er særlig god. Det vanskeligste stykke er ved bækken, men der hengår dog i almindelighed mange vintre, uden at bækken opsvulmer således, at

færdsel er umulig. Som helhed må stien betragtes som reglen let at passere for større børn.

Under hensyn til at børnetallet i Venge skoledistrikt kun udgør 59, af hvilke 23 henhører under Søballe by og mark, anser man oprettelsen af en fuldstændig kommuneskole for tiden unødvendig, men tillader sig derimod af hensyn til vejlængden, der særlig for de mindre børns vedkommende må anses for temmelig lang, at indstille, at der oprettes en kommunal pigeskole i Søballe by, som børnene kunne søge indtil det 10-ende år, hvorefter de ved opflyttelsen henvises til Venge skole.

p.t. Svejstrup, 14. september 1900
Reckendorff, Rasmus Jensen,
Rasmus Jørgensen,
J.C. Damm, Jens Rasmussen«.

I slutningen af 1901 er skolekommission og sogneråd enige om, at det heldigste ville være at opretholde Søballe skole som forske for de yngste børn plus enkelte børn fra Venge mark.

Vi fornemmer at Venge sogn fra 1. januar 1900 er blevet en selvstændig kommune og således ikke mere afhængige af enighed om skoleforhold i Venge i den store Dover-Venge kommune.

Næste gang vi hører om skoleforholdene i Søballe er 10. okt. 1904, hvor skolekommissionens protokol beretter: andragende fra Venge sogneråd om den nuværende ordning i Søballe forskole, hvorefter pigebørnene må vedblive at gå i forskolen indtil udgangen af den skolepligtige alder, må bibeholdes forelå til erklæring.

Skolekommissionen vedtog, at anbefale andraget med den motivering, at den nys afholdte eksamen har udvist, at pigerne i forskolens ældste klasse står på højde med

eleverne i de andre skolars ældste klasser. Vi kan af Søballe skoles eksamensprotokol se, at pigerne både før og efter denne vedtægtelse har afsluttet deres skolegang i Søballe forskole.

Lærere i Søballe

De gode forhold i Søballe medførte også, at det nu blev muligt at fastholde lærere i længere perioder.

Elevtallet i Søballe var fra 1900 til skolen lukkede med udgangen af 1953 meget svingende, begyndende med ca. 30 elever for i tyverne at være omkring 20. Derefter svingede elevtallet mellem 18 og 8 elever. Fra 1920 afslutter både piger og drenge deres undervisning i Venge skoles ældste klasse.

I 1903 ansættes Mette Rasmussen, hun er den første Søballelærerinde, som vi kender navnet på. Fra 1918-1935 var Christine Mathilde Andersen ansat. Det er lidt vi ved om disse lærere udover at de meget omhyggeligt, har ført skolens protokoller og dagbøger, som jo kun oplyser om elevernes data, fremmøde og eksamenskarakterer.

Fra 1936 svigter stabiliteten. Helga Lund er 2 år i stillingen, Karen Bæk ligeså. Margrethe Sophie Christensen bliver dog i stillingen 7 år i den urolige tid under og lige efter verdenskrigen. Derefter er Martha Alfrida Nielsen og Maren Birgitte Jensen hvert et år i Søballe.

Det er ikke så underligt at der nu er så hurtige skift, for der arbejdes netop i disse år med at planlægge en ny skole – centralskole – for Venge, Hårby og Søballe, som ville overflødig gøre de gamle skoler i de 3 landsbyer.

Skolekommissionen opgiver at besætte lærerindeembedet i Søballe, det vedtoges at kommissionens formand pastor Halvor

Bundgaard skal forestå undervisningen der, periodevis hjulpet af vikarer fra seminarierne, hvis elever udsendes 2 - 3 måneder, som led i seminariernes praktikundervisning og samtidig afhjælpe den dangang store lærermangel.

Det var ikke en tilfældig beslutning man tog med at ansætte pastor Bundgaard, han var netop i 1948 blevet ansat som præst i Venge efter i en årrække at have bestridt embedet som præst og lærer på Bogø i Lillebælt. Spøgefuldt supplerede han siden disse kvalifikationer med, at han også havde været lærerinde i Søballe.

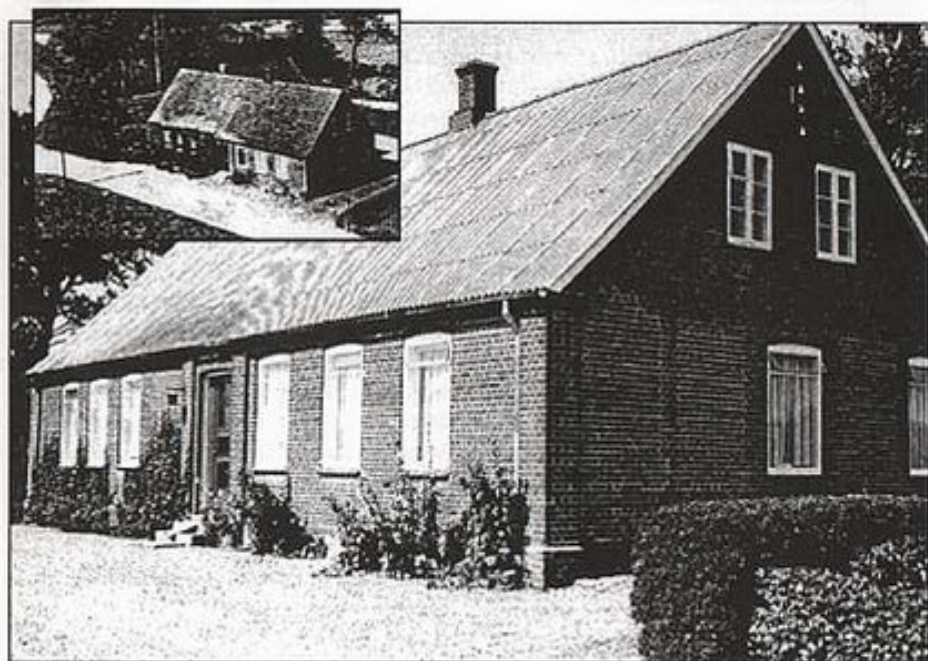
Venge skole

Nu tilbage til skolen i Venge. Lærer Larsen havde fra sin ansættelse i 1876 god hjælp til

undervisningen i de nylig oprettede forskoler – pøgeskoler – i Venge og Søballe. Han førte traditionen fra sine forgængere videre og påtog sig efter få år jobbet som regnskabsfører i sparekassen, som samtidig flyttede op på skolen hvor den havde til huse de næste 20 år.

Omkring 1900 opstod nogle voldsomme uenigheder i sparekassens bestyrelse. Kassen havde officielt kun en åbningsdag om måneden, men nogle af de »større« kunder ville hævde en ret til at blive betjent, når det passede dem.

Lærer Larsen, som altid optrådte meget korrekt, holdt på lige ret for alle og henviste til åbningsdagen. Det medførte en formelig krig mellem bestyrelse og forretningsfører. Vrede bestyrelsesmedlemmer skaffede

V.54/17 - Venge skole. Foto fra 1970

straks en hestevogn og korte sparekassens bøger og pengeskab tilbage, hvor sparekassen først havde til huse hos ringer og graver Søren Andersen.

Efter flere heftige generalforsamlinger blev bestyrelsen, som havde flyttet sparekassen genvalgt. Den voldsomme uro medførte, at lærer Larsen tog sine og sine børns penge ud af sparekassen. Der blev dog snart atter skabt ro om sparekassen, og det blev stadfæstet, at der kun var kontordag en gang om måneden, foretagne forretninger uden for den tid var sparekassen uvedkommende – hvad den sidste bemærkning så skulle betyde?

Lærer Larsen var en pligtopfyldende og retfærdighedssøgende mand. Det viser hans forhold til skolernes reglement, som det var vedtaget af sognerådet. Herefter var læreren forpligtet til at renholde klasselokalet og fyre op i kakkelovnen.

Derimod indeholdt vedtægten intet om renholdelse af retirader, hvad der får sognerådet til at konkludere, at da der intet står om det i regulativet, må det være lærerens pligt at besøge renholdelsen. Marius Larsen forelægger sagen for skolekommissionen, som herefter henleder sognerådets opmærksomhed på et ministerielt cirkulære af 26. juni 1905, hvorefter der ikke er tvivl om, at det er kommunens pligt at sørge for renholdelsen af retiraderne, enten der findes noget om det i regulativet eller ikke. Det ser ud til at kommunen måtte sluge denne ekstra udgift til en rengøringsmedhjælp.

Ellers beretter skolekommissionsprotokollen i de første 30 år af århundredet hovedsagelig om vedtagelse af skoleplaner og pålæg om bedre forhold for udøvelsen af gymnastik, som det er redegjort for i Årsskrift 2000.

Imidlertid tog lærer Marius Larsen sin afsked 1. november 1915 efter 39 års pligt-opfyldende og indholdsrigt virke i Venge. Hans efterfølger, som også bliver den sidste lærer i skolen ved højen udenfor byen, bliver Frands Julius Jensen Valbjørn. Han virker ved denne skole fra januar 1916 til 31. december 1953, hvorefter han følger med som førstelærer i 1 1/2 år ved den nye Venge-Hårby-Søballe Fællesskole.

Julius Valbjørn

Julius Valbjørn – som han kalder sig – er født i et gårdmandshjem i Sahl ved Bjerringbro. Han arbejdede ved landbruget til han som 17-årig meldte sig som elev på Staby vinterlærerseminarium. Året efter blev han vinterlærer i Ulfborg. Men han ville videre, så han søgte Silkeborg seminarium, hvorfra han blev dimitteret i 1912. Derefter blev han lærer i Nr. Nebel til 1. februar 1914. Herfra blev han indkaldt som soldat under første verdenskrig. Han hjemsendtes 1. august 1915 og blev nu ansat som lærer i Jebjerg indtil han 1. august 1915 blev kaldet til Førstelærer og kirkesanger i Venge.

I oktober 1920 optages forhandling med lærer og lærerinder i Venge skoledistrikt om indretning af skolevæsenet. Herfra meddeler protokollen: Med hensyn til skolernes indbyrdes forhold i Venge-Søballe skoledistrikt fastslås følgende: Den private forskole i Venge virker som første klasse, hvorfra børnene overflyttes til Venge skoles nederste klasse. Søballe skole virker som første og anden klasse, hvorfra børnene overflyttes til Venge hovedskoles øverste klasse. Venge skole har anden og tredje klasse.

Forskolen i Venge har derefter lærerinde fælles med Hårby. Der bliver undervist i

Venge om formiddagen og i Hårby om eftermiddagen. Den private forskole i Venge får til huse på fire forskellige adresser som fortalt i Årsskrift 1997.

Fra 1937 bliver den store opgave for skolemyndighederne at finde muligheder for at opfylde kravene i den nye skolelov, som just var vedtaget i Rigsdagen. Kravet om at landsbyskolens timetal og fagrække blev lig med købstadsskolens kunne ikke opfyldes i de eksisterende skoler. Det medførte en mængde forhandlinger mellem kommunale- og amtskommunale myndigheder.

Under anden verdenskrig gik disse forhandlinger dog i stå, for med des større energi at genoptages i slutningen af 40-erne og begyndelsen af 50-erne. De store og økonomisk krævende planer blev nu ført ud i livet, så den nye Venge-Hårby-Søballe Fællesskole kunne tages i brug med første skoledag mandag 11. januar 1954.

Det var store forandringer for Landsbyens børn og lærere, som skete i Julius Valbjørns sidste tid i Venge. Selv deltog han som sine forgængere i sognets liv og er respekteret for sit virke. Han blev hurtigt optaget af

sognets spændende historie. Han iagttog og beskrev de forhistoriske minder og hvad arkæologien havde fremdraget på egnen. Middelalderens historie studerede han og var ikke mindst optaget af vor gamle klosterkirkes historie.

Under og efter anden verdenskrig holdt lærer Valbjørn aftenhøjskole i Venge skole, hvor emnet var »Egnens historie«. Vi har i arkivet afskrift af nogle af hans manuskripter, samlet og skrevet af en af hans trofaste og lydhøre elever Rasmus Jensen.

Fra lærer Valbjørns hånd har vi bevaret et hæfte med flere hundrede marknavne fra sognet sammen med et lokalkort med numre, så vi kan se, hvor marknavnene skal placeres. Nogle marknavne benyttes stadig men de fleste er glemte.

Den gamle skoles funktion som skole ophørte med den nye skoles indvielse. Den fungerede som lærerbolig i en årrække, men blev solgt til privatbolig 1. jan. 1970.

Peter Friis Kristiansen

ARKIVERNES ÅBNINGSTIDER

Arkivet i Veng har åbent den 1. torsdag i hver måned fra kl. 18.00-20.00 og ellers efter aftale med Jørgen Christensen på tlf. 86 94 37 72.

Arkivet i Høring har åbent den 1. torsdag i måneden kl. 18.00-20.00 og 3. torsdag i måneden kl. 14.00-16.00 og ellers efter aftale med Ejo Bjerregaard på tlf. 86 92 30 66. Telefontid hver mandag, onsdag og torsdag kl. 10.00-12.00.

Efter aftale er der adgang for kørestolsbrugere.

Arkiverne holder lukket i juli måned.

Styrelsen for Egnensarkivet i Høring Kommune

Formand:

Svend Kannegaard Olsen, Højgårdsvej 15, 8362 Høring, tlf. 86 92 21 29

Styrelsesmedlemmer:

Jørgen Christensen, Vidkærvej 34, Nr. Vissing, 8660 Skanderborg, tlf. 86 94 37 72

Kjeld Nielsen, Engparken 15, 8362 Høring, tlf. 86 92 22 84

Anna Skouenborg Rasmussen, Den Grønne Vej 5, Hårby, 8660 Skanderborg, tlf. 86 52 24 39

Mona Justesen, Høringgårdsvej 46, 8362 Høring, Tlf. 86 92 20 55

Repræsentant fra kommunen:

Otto Trap Hansen, Kildevej 8, 8362 Høring

Repræsentant fra støtteforeningen:

Grethe Overgaard, Rosenvænget 51, 8362 Høring, tlf. 86 92 20 04

Støtteforeningens bestyrelsesmedlemmer

Formand:

Victor Sejersen, Fregerslevvej 43, 8362 Høring, tlf. 86 92 10 64

Karen Haugaard, Egevænget 9, 8362 Høring, tlf. 86 92 17 51

Anna Olsen, Højgårdsvej 15, 8362 Høring, tlf. 86 92 21 29

Grethe Overgaard, Rosenvænget 51, 8362 Høring, tlf. 86 92 20 04

Villy Kjær Larsen, Birkevænget 13, 8362 Høring, tlf. 86 92 15 10

Ejo Bjerregaard, Lucernevænget 5, 8362 Høring, tlf. 86 92 35 46

Der er stadig plads til nye medlemmer i Støtteforeningen.

Kontingentet er kun 60 kr. pr. år.

Det er stadig muligt at købe årsskrifter fra årgang 1988-2002 og P. C. Nørgårds »Eindringer & Arvegodts«.